

CZYM JEST KRZYWDZENIE DZIECKA I JAK JE ROZPOZNAĆ?

Światowa Organizacja Zdrowia wskazuje, że **krzywdzeniem** jest każde zamierzone i niezamierzone działanie lub zaniechanie działania jednostki, instytucji lub społeczeństwa jako całości i każdy rezultat takiego działania lub bezczynności, które naruszają równe prawa i swobody dzieci i/lub zakłócają ich optymalny rozwój.

Przemoc wobec dziecka (ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej) to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste dziecka, w szczególności narażające je na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające jego godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na jego zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy.

Dziecko to osoba, która nie ukończyła 18. roku życia.

Krzywdzenie dziecka może przybierać różne formy, z reguły współwystępujące. Wszystkie mają krótko i długoterminowe znaczące konsekwencje dla rozwoju fizycznego, emocjonalnego, poznawczego i społecznego dziecka. Formy krzywdzenia to:

Przemoc fizyczna

1. To przemoc, w wyniku której dziecko doznaje faktycznej fizycznej krzywdy lub jest nią potencjalnie zagrożone.
2. Krzywda ta następuje w wyniku działania bądź zaniechania działania ze strony rodzica lub innej osoby odpowiedzialnej za dziecko.
3. Może być czynnością powtarzalną lub jednorazową.
4. To bicie, szarpanie, popychanie, rzucanie przedmiotami, kopanie dziecka, potrząsanie nim lub rzucanie, wykręcanie rąk, drapanie, szczypanie, gryzienie, ciągnięcie za włosy/uszy, zmuszanie do przebywania w niewygodnej pozycji, przypalanie, poparzenie lub zmuszanie do zjedzenia/połknięcia czegoś.

Uwaga! Klaps to też przemoc! Zakaz stosowania kar cielesnych w Polsce obowiązuje od 1 sierpnia 2010 r.

Przemoc emocjonalna (psychiczna)

1. Przewlekła, нефizyczna, szkodliwa interakcja pomiędzy dzieckiem a opiekunem, obejmująca zarówno działania, jak i zaniechania.
2. Zaliczamy do niej m.in.: relację z dzieckiem opartą na wrogości, niedostępność emocjonalną, ignorowanie potrzeb emocjonalnych dziecka, niewyrażanie uczuć, obwinianie, oczernianie, odrzucanie, upokarzanie, straszenie, przypisywanie negatywnych cech dziecku, nieodpowiednie rozwojowo lub niekonsekwentne interakcje z dzieckiem, niedostrzeganie lub nieuznawanie indywidualności dziecka i granic psychicznych pomiędzy rodzicem/opiekunem a dzieckiem.
3. Nierealistyczne oczekiwania wobec dziecka, niezgodne z jego możliwościami na danym etapie rozwoju.
4. Nieuznawanie indywidualności dziecka i granic psychicznych pomiędzy rodzicem i dzieckiem.
5. Przemocą jest także nieodpowiednia socjalizacja, demoralizacja, a także sytuacja, gdy dziecko jest świadkiem przemocy.

Przemoc seksualna

1. Każda czynność seksualna podejmowana z dzieckiem poniżej 15. roku życia.
2. Aktywność seksualna między dzieckiem a dorosłym lub dzieckiem a innym dzieckiem, jeśli te osoby ze względu na wiek bądź stopień rozwoju pozostają w relacji opieki, zależności, władzy.
3. Kontakt fizyczny (dotykanie intymnych części ciała dziecka bądź sprawcy, penetracja).
4. Bez kontaktu fizycznego – ekshibicjonizm, włączanie w oglądanie lub produkcję pornografii, werbalne molestowanie, grooming (uwodzenie w internecie w celu nawiązania kontaktu).
5. Komercyjne kontakty seksualne z dzieckiem (wyzyskiwanie seksualne dziecka), gdy w zamian za udział w czynnościach seksualnych dziecko otrzymuje korzyść lub obietnicę korzyści.

Przemoc rówieśnicza

1. Wszelkie nieprzypadkowe akty godzące w wolność osobistą jednostek lub przyczyniające się do fizycznej, a także psychicznej szkody osoby.
2. Wykraczanie poza społeczne zasady wzajemnych relacji.

Zaniedbanie

1. Niezaspokajanie podstawowych potrzeb dziecka i/lub nierespektowanie jego podstawowych praw przez rodziców, opiekunów lub inne osoby zobowiązane do opieki, wychowania i ochrony dziecka.
2. Obejmuje zarówno pojedyncze sytuacje, jak i schemat funkcjonowania, w którym rodzic/opiekun nie zapewnia odpowiednich warunków rozwoju i dobrostanu dziecka.
3. Może dotyczyć takich obszarów jak: zdrowie, edukacja, rozwój emocjonalny, odżywianie, schronienie i bezpieczne warunki życia.

Brak oznak i objawów nie oznacza, że dziecko nie doświadcza krzywdzenia. W niektórych przypadkach przemoc nie pozostawia widocznego śladu. Obecność niektórych oznak i symptomów nie musi być dowodem na to, że doszło do przemocy wobec dziecka. Należy je traktować jako podstawę do rozważenia, czy dziecko nie jest krzywdzone. Jednocześnie istnieją objawy, które w wysokim stopniu uprawdopodobniają, że powstały w wyniku stosowania przemocy.

SYMPTOMY – NA CO ZWRÓCIĆ UWAGĘ?

Obserwując dziecko i analizując poniższe symptomy należy pamiętać o ocenie kontekstowej: zwrócić uwagę nie tylko na symptomy fizyczne, ale także zachowanie dziecka i rodzica/opiekuna, sytuację dziecka (wiek, kondycja, sytuacja rodzinna, bytowa itd.), postawione wcześniej rozpoznania i diagnozy itd.

Najczęściej obserwowane oznaki fizycznego krzywdzenia dziecka:

1. Widoczne obrażenia ciała, których pochodzenie trudno wyjaśnić.
2. Rany, otarcia, blizny, sińce (często w różnej fazie gojenia), pęknięcia skóry, stłuczenia w miejscach nietypowych dla przypadkowych urazów: plecy, pośladki, ramiona, uda, brzuch, krocze i stopy, policzki, usta, skroń, szyja, uszy.
3. Krwawe wylewy do gałek ocznych.

4. Ślady mają charakterystyczny kształt odcisku dłoni, palców, przedmiotów, szczypania, drapania, gryzienia, duszenia.
5. Urazy głowy, złamania.
6. Wielokrotne „przypadkowe” zatrucia, niewyjaśnione nieżyty żołądkowo-jelitowe.
7. Odmrożenia, oparzenia.
8. Obrzęki.
9. Słaby przyrost masy ciała, niedożywienie.

Najczęściej obserwowane oznaki psychicznego krzywdzenia dziecka:

1. Chwiejność emocjonalna.
2. Poczucie zagrożenia, winy i wstydu.
3. Lęk.
4. Wzmoczona czujność, nieufność.
5. Chroniczny smutek, depresja.
6. Tłumienie trudnych emocji wobec sprawcy, przenoszenie ich na innych dorosłych lub rówieśników.
7. Trudności w nawiązywaniu bliskiej relacji z innymi.
8. Poczucie chaosu emocjonalnego:
  - 1) ambiwalentne uczucia wobec rodzica/sprawcy,
  - 2) poczucie braku wpływu na sytuację,
  - 3) udzielanie sprzecznych komunikatów, informacji.
9. Obniżone poczucie własnej wartości.
10. Nieadekwatne wyrażanie emocji np. w postaci zachowań agresywnych lub ucieczkowych.
11. Autoagresja.
12. Problemy z nauką (trudności z koncentracją, z zapamiętywaniem).

Najczęściej obserwowane symptomy i objawy związane z wykorzystywaniem seksualnym:

1. Urazy genitaliów i odbytu.
2. Ślady obecności lub obecność ciała obcego w pochwie lub odbycie.
3. Obecność nasienia na ciele/ubraniu dziecka.
4. Zakażenie dróg moczowych.
5. Dyskomfort w czasie chodzenia/siedzenia.
6. Infekcja chorobami przenoszonymi drogą płciową u dziecka poniżej 15. roku życia.
7. Ciąża u dziecka poniżej 15 roku życia i 9 msc. lub ciąża u nastolatki powyżej 15. roku życia będąca wynikiem niedobrowolnej aktywności seksualnej.

Najczęściej obserwowane symptomy i objawy związane z zaniedbaniem

1. Oznaki braku higieny (dziecko jest brudne, nieprzyjemnie pachnie, próchnica, zły stan higieny jamy ustnej).
2. Zakażenia pasożytami.
3. Niedostarczanie dziecku odpowiedniego pożywienia, ubioru lub schronienia (dziecko jest głodne, zabiera jedzenie innym, jest ubrane nieadekwatnie do pogody, odzież niedostosowana do wieku i rozmiaru dziecka).
4. Brak opieki i ochrony dziecka, narażanie go na utratę zdrowia lub życia (przebywanie dziecka w otoczeniu nieprzystosowanym do jego etapu rozwojowego, co zagraża jego bezpieczeństwu).
5. Niezapewnienie dziecku dostępu do opieki medycznej, badań kontrolnych i leczenia (odmawianie szczepień, oznaki nieleczonych chorób, nieprzyjmowanie leków).
6. Zaniedbanie potrzeb emocjonalnych dziecka.

ZACHOWANIA MOGĄCE ŚWIADCZYĆ O KRZYWDZENIU DZIECKA

ZE STRONY DZIECKA:

1. Wyraźna zmiana w zachowaniu dziecka – wycofanie, zubożenie lub nadmierne pobudzenie, trudność w regulacji emocji, agresja, którą trudno wyjaśnić stanem zdrowia czy okolicznościami.
2. Dziecko zachowuje się w sposób nieadekwatny do wieku, jest zbyt infantylne lub nadmiernie dojrzałe.
3. Wyraźnie inne zachowanie w obecności rodzica/opiekuna, niż w obecności innych osób.
4. Strach przed rodzicem/opiekunem.
5. Opóźnienie w rozwoju fizycznym lub emocjonalnym.
6. Problemy ze snem, koszmary, lęk przed zasypianiem.
7. Moczzenie, moczzenie nocne, zanieczyszczanie kałem.
8. Zaburzenia jedzenia, odmowa jedzenia lub nadmierne objadanie się, wymioty.
9. Powtarzające się lub przymusowe zachowania seksualne.
10. Dziwne lub nieadekwatne do wieku zainteresowanie seksem (np. dziecko jest nadmiernie rozbudzone, dużo mówi o seksie, używa zbyt dorosłego lub wulgarnego słownictwa, wykazuje znajomość szczegółów związanych z aktywnością seksualną).
11. Przejawy zachowań seksualnych u dzieci przed okresem dojrzewania.
12. Niechęć do przebijania się w towarzystwie innych.
13. Samookaleczanie się, nadużywanie substancji psychoaktywnych.

ZE STRONY RODZICA/OPIEKUNA:

1. Trudności w wyjaśnieniu mechanizmu urazu (podaje informacje nieadekwatne, niespójne lub sprzeczne).
2. Zmienia wyjaśnienia co do okoliczności powstania urazu.
3. Zgłoszenie po dłuższym czasie od pojawienia się objawów u dziecka.
4. Przypisywanie odpowiedzialności za powstanie urazu osobie trzeciej.
5. Brak (lub nadmierne) zainteresowanie urazem/stanem dziecka.
6. Brak reakcji na płacz, ból dziecka, nieokazywanie emocji podczas opowiadania o dziecku.
7. Niedostępność emocjonalna (nie reaguje na obecność dziecka).
8. Negatywne lub wrogie nastawienie do dziecka (odrzucając lub robienie z niego kozła ofiarnego).
9. Niewłaściwe rozwojowo oczekiwania lub interakcje z dzieckiem.
10. Stosowanie gróźb, surowej dyscypliny (w tym kar fizycznych).
11. Wykorzystywanie dziecka do zaspokajania potrzeb osoby dorosłej (np. poprzez angażowanie w spory między opiekunami, czy stawianie w roli opiekuna i powiernika osoby dorosłej).
12. Brak zapewnienia odpowiedniej socjalizacji dziecka (np. angażuje dziecko w działania niezgodne z prawem, nie dostarcza odpowiedniej stymulacji lub edukacji).
13. Nadopiekuńczość wobec dziecka (np. izolowanie od rówieśników).
14. Przekraczanie dopuszczalnych granic w kontakcie fizycznym, np. podczas zabawy z dzieckiem.
15. Bezradność życiowa (brak zaradności lub stan zdrowia uniemożliwiający zadbanie o potrzeby dziecka).
16. Nadużywanie alkoholu i środków psychoaktywnych.
17. Stosowanie przemocy wobec innych członków rodziny.